

Dynamiek en uitsluiting

Auteur(s):

Keuzenkamp, H.A.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4122, pagina 733, 1 oktober 1997

Rubriek:

Redactioneel

Trefwoord(en):

economische, orde, inkomensverdeling

Gaat vergroting van de economische dynamiek in Nederland gepaard met meer ongelijkheid en sociale uitsluiting? Dat is de vraagstelling van het rapport van de Commissie van sociaal-economische deskundigen van de SER¹. Terwijl Nederland op macro-economisch gebied vooruitgang boekt, maakt de commissie zich zorgen over de onderkant van de samenleving. Daar dreigt voor velen uitsluiting, opgevat als gebrekkige toegang tot de arbeidsmarkt.

Het analytische verband tussen dynamiek en uitsluiting is in het lijvige SER-rapport zwak uitgewerkt. Op het eerste gezicht ligt complementariteit van dynamiek en uitsluiting niet voor de hand. Als de economie stagneert, dan zullen veel mensen door werkloosheid getroffen worden, terwijl de grenzen van de solidariteit snel in zicht komen (denk aan de jaren tachtig). Bij een aantrekkende economie, zoals momenteel, geldt het omgekeerde. Dynamiek stelt de samenleving dan in staat te zorgen voor kwetsbare groepen. Het idee van de commissie lijkt echter te zijn dat de aantrekkende economie veroorzaakt wordt door factoren waar juist kwetsbare groeperingen (laag opgeleiden, ouderen) last van hebben. Bijvoorbeeld de opkomst van informatie-technologie, die laag gekwalificeerde arbeid overbodig zou maken. Of toenemende internationale concurrentie ('social dumping'). Het is echter niet op voorhand zeker dat lager gekwalificeerden van deze ontwikkelingen de dupe moeten zijn: het kan ook leiden tot nieuwe comparatieve voordelen, nieuwe vormen van arbeidsdeling en toenemende welvaart. Zo kan informatietechnologie vervelend en simpel productiewerk overbodig maken, maar de markt voor eenvoudige dienstverlening doen toenemen. Empirisch bewijsmateriaal voor het verband tussen informatietechnologie, toenemende wereldwijde concurrentie en de positie van degenen onderin de arbeidsmarkt is tot nog toe niet eenduidig. Het rapport is in dit opzicht niet anders dan andere studies.

Dat neemt niet weg dat er een grote groep personen van de arbeidsmarkt is uitgesloten, met name de 250.000 langdurig werklozen en 200.000 arbeidsongeschikten die eigenlijk werkloos zijn. Daar moet wat aan gedaan worden. In tegenstelling tot de WRR, die grootschalige uitbreiding van additionele arbeid bepleit², stelt de SER-commissie geen radicale herziening van beleid voor (blz. 9). Ze richt zich met name op scholing in combinatie met (additioneel) deeltijdwerk: een relatief kleine aanpassing van de huidige formule van banenpool en Melkertbaan, waarvan scholing al een belangrijk onderdeel is. Verder bepleit de commissie het stimuleren van ondernemerschap van allochtonen in de grote steden. Opmerkelijk is dat daarbij de positieve kanten van concentratie van allochtonen worden erkend: hierdoor ontstaat een eigen thuismarkt, waar het ondernemerschap wortel kan schieten.

De nadruk op scholing en ondernemerschap ligt voor de hand: het zijn maatregelen die aan dynamiek bijdragen in plaats ermee op gespannen voet te staan. Toch hebben scholing en ondernemerschap beperkingen. Er zijn nogal wat kleine zelfstandigen die in een situatie van stille armoede gevangen raken. En er zijn ook mensen waarvoor scholing teveel gevraagd is. De commissie legt zich daar niet bij neer, omdat achter deze gedachte een ouderwetse 'schoolse' opvatting over de invulling van scholing schuil zou gaan (blz. 195). Volgens de commissie is de consequentie van het aanvaarden dat niet iedereen schoolbaar is dat een omvangrijke groep langdurig inactieven wordt afgeschreven. Het is echter een illusie uit de ivoren toren dat nieuwerwetse scholing het probleem oplost. Bovendien rept de commissie met geen woord over een belangrijke bron van het scholingsprobleem: het grote aantal dropouts (met name onder allochtonen) op middelbare scholen in de grote steden. Wel gaat de commissie in op het scholingsprobleem van degenen aan de andere kant van het spectrum: oudere werknemers die de dynamiek niet bij kunnen houden. Er wordt gepleit voor 'levenslang leren' (blz. 174): het modieuze idee dat scholing tot het einde van de carrière wenselijk is. Het is echter weinig doelmatig om 55-plussers in de arbeidsmarkt te houden met een forse scholingsinspanning. De contante waarde van de opbrengsten zal veel lager zijn dan die bij jongeren.

Naast scholing en ondernemerschap zal hoe dan ook de drempel van hoge arbeidskosten onderin verlaagd moeten worden. Hiervan blijkt de commissie voorstander, maar ze laat na om aan te geven hoe dat te doen, of hoe het te financieren. En in plaats van scholingsgeld aan oudere werknemers te spenderen (of voor ruimere mogelijkheden voor demotie te pleiten), was een creatief voorstel voor verlaging van arbeidskosten aan het einde van de carrière interessanter geweest. Een andere inrichting van het belastingstelsel kan een belangrijke bijdrage aan meer dynamiek en minder uitsluiting leveren. Bijvoorbeeld door het bejaardenvoordeel in de belasting te schrappen, ten gunste van een oplopende belastingkorting voor werkende 55-plussers. Want daarin heeft de commissie volledig gelijk: de uitsluiting van grote groepen kwetsbare werknemers, in spe of juist op de laatste tree, is maatschappelijk onaanvaardbaar

¹ SER, [Economische dynamiek en sociale uitsluiting](#), Rapport van de Commissie sociaal-economische deskundigen, Den Haag, 1997. Deze commissie is de opvolger van de Commissie van economische deskundigen.

